

DOPORUČENÍ NA OCHRANU A PODPORU MUZEÍ A SBÍREK, JEJICH ROZMANITOSTI A JEJICH ÚLOHY VE SPOLEČNOSTI²

Generální konference,

Přihlížejíc ke skutečnosti, že poslání muzeí je shodné s některými základními úkoly organizace, uvedenými v její zakládací listině, k nimž patří účast na všeobecném šíření kultury a vzdělávání lidstva směřující ke spravedlnosti, svobodě a míru, budování základů intelektuální a morální solidarity mezi lidmi, úplné a rovné příležitosti ke vzdělání pro všechny, ničím neomezované hledání objektivní pravdy a volná výměna myšlenek a znalostí,

Taktéž přihlížejíc ke skutečnosti, že k funkcím organizace, uvedeným v její zakládací listině, patří poskytovat nové impulzy k masovému vzdělávání a šíření kultury: na žádost svých členů s nimi spolupracovat na rozvoji vzdělávacích aktivit; napomáhat spolupráci mezi zeměmi směřující k prosazování ideálu rovných příležitostí ke vzdělávání bez ohledu na rasu, pohlaví nebo jiné ekonomické či sociální odlišnosti; a dbát na zachování znalostí, jejich další získávání a šíření,

Uznávajíc význam kultury v jejích rozmanitých podobách v čase a prostoru, užitek, který národům a společenstvím plyne z této rozmanitosti, a nutnost strategicky začleňovat kulturu ve vší její rozmanitosti do rozvojové politiky na národní i mezinárodní úrovni v zájmu společenství, národů i států,

Potvrzujíc, že ochrana, studium a zprostředkování kulturního a přírodního, hmotného i nehmotného dědictví v jeho movité i nemovité podobě je nanejvýš důležité pro všechny společnosti, pro mezikulturní dialog mezi národy, sociální soudržnost a pro udržitelný rozvoj,

Opětovně potvrzujíc, že muzea mohou účinně přispívat k plnění těchto úkolů, jak se uvádí v Doporučení týkajícím se nejúčinnějších prostředků, jak zpřístupnit muzea pro všechny, z roku 1960, přijatém generální konferencí UNESCO na jejím 11. zasedání (Paříž, 14. prosince 1960),

Dále potvrzujíc, že muzea a sbírky přispívají k prosazování lidských práv, jak je uvedeno ve Všeobecné deklaraci lidských práv, konkrétně ve článku 27, a v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, zejména ve člancích 13 a 15,

Přihlížejíc k vlastní hodnotě muzeí jako správců kulturního dědictví i ke skutečnosti, že jejich role při stimulaci kreativity, nabídce příležitostí pro kreativní a kulturní odvětví a pro potěšení je čím dál významnější, čímž přispívají ke hmotnému i duchovnímu blahobytu občanů na celém světě,

Přihlížejíc ke skutečnosti, že odpovědností každého členského státu je za všech okolností ochraňovat hmotné i nehmotné, movité i nemovité kulturní a přírodní dědictví na území ve své jurisdikci a podporovat činnost muzeí a úlohu jejich sbírek za tímto účelem,

Zaznamenávajíc, že význam muzeí a sbírek je zpracován v dalších mezinárodních nástrojích – úmluvách, doporučeních a prohlášeních, které přijalo UNESCO i jiné organizace a které všechny zůstávají v platnosti,

Berouc v úvahu rozsah sociálně-ekonomických a politických změn, které ovlivnily působení a rozmanitost muzeí od přijetí Doporučení týkajícího se nejúčinnějších prostředků, jak zpřístupnit muzea pro všechny, z roku 1960,

Přejíc si posílit ochranu poskytovanou stávajícími normami a zásadami určujícími úlohu muzeí a sbírek ve prospěch hmotného i nehmotného kulturního a přírodního dědictví a další úkoly a odpovědnost, které z toho plynou,

S přihlédnutím k návrhům na Doporučení k ochraně a podpoře muzeí a sbírek, jejich diverzity a jejich úlohy ve společnosti,

Připomínajíc, že doporučení UNESCO je nezávazným nástrojem, stanovujícím zásady a koncepční pokyny pro různé zainteresované subjekty,

Přijímá dne XX. listopadu 2015 toto Doporučení.

Generální konference doporučuje členským státům, aby přijaly všechna potřebná legislativní i jiná opatření, která mohou být na území v jejich jurisdikci zapotřebí, k zavedení zásad a norem stanovených v tomto Doporučení do praxe.

ÚVOD

1. Ochrana a podpora kulturní a přírodní rozmanitosti jsou hlavní výzvy jednadvacátého století. Muzea a sbírky představují v tomto ohledu primární prostředky umožňující záchranu hmotných a nehmotných dokladů o přírodě a lidských kulturách.
2. Muzea jako místa pro zprostředkování kultury, mezikulturní dialog, učení, diskuse a výuku plní také významnou roli při vzdělávání (formálním, neformálním i celoživotním učení), v sociální soudržnosti a udržitelném rozvoji. Muzea mají značný potenciál, jak posilovat všeobecné povědomí o hodnotě kulturního a přírodního dědictví a o odpovědnosti všech občanů při péči o ně a jeho zprostředkování. Muzea také napomáhají hospodářskému rozvoji, zejména prostřednictvím kulturních a kreativních odvětví a cestovního ruchu.
3. Toto Doporučení má upozornit členské státy na důležitost ochrany a podpory muzeí a sbírek, aby se jako partneři v oblasti udržitelného rozvoje staraly o zachování a ochranu kulturního dědictví, ochranu a podporu kulturní diversity, předávání odborných poznatků, vývoj vzdělávacích strategií, celoživotní učení a sociální soudržnost i o rozvoj kreativních odvětví a ekonomiky cestovního ruchu.

I. DEFINICE A ROZMANITOST MUZEÍ

4. Termín *muzeum* je v tomto Doporučení definován jako „nezisková stálá instituce ve službách společnosti a jejího vývoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, komunikuje a vystavuje hmotné i nehmotné dědictví lidstva a jeho prostředí za účelem vzdělávání, studia a potěšení.“ⁱⁱⁱ Muzea v tomto pojetí jsou instituce zaměřené na reprezentaci přírodní a kulturní diversity lidstva, které mají nezastupitelnou úlohu při ochraně, zachování a zprostředkování kulturního dědictví.
5. Termín *sbírka* je v tomto Doporučení definován jako „soubor přírodních a kulturních statků, hmotných a nehmotných, minulých i současných“ⁱⁱⁱ. Každý členský stát si pro účely tohoto Doporučení vymezí rozsah toho, co rozumí termínem sbírka z hlediska svého vlastního právního rámce.
6. Termín *dědictví* je v tomto Doporučení definován^{iv} jako soubor hmotných a nehmotných hodnot a projevů, vybraných a identifikovaných lidmi bez ohledu na to, kdo je jejich

vlastníkem, jako obraz a vyjádření jejich identity, víry, znalosti a tradic i životního prostředí, které si zasluhují ochranu a péči ze strany současné generace a zprostředkování generacím budoucím. Termín dědictví také odkazuje na definice hmotného i nehmotného kulturního a přírodního dědictví, na kulturní statky a předměty kulturní hodnoty, uváděné v kulturních úmluvách UNESCO.

II. ZÁKLADNÍ FUNKCE MUZEÍ

Ochrana

7. Ochrana kulturního dědictví je soubor činností zahrnujících akvizice, správu sbírky včetně jejího zabezpečení, preventivní a sanační konzervace a restaurování muzejních sbírkových předmětů, zajišťujících integritu sbírek při jejich využívání a uchovávání, ale i analýzu rizik a vypracování preventivních opatření a havarijních plánů.
8. Klíčovou součástí správy sbírek v muzeích je zpracování a vedení profesionální evidence sbírek a jejich pravidelná kontrola. Evidence sbírek je nezbytný nástroj, který slouží ochraně muzeí, prevenci proti nedovolenému obchodu a jeho potírání a pomáhá muzeím plnit jejich společenskou úlohu. Usnadňuje také řádnou správu mobility sbírek.

Výzkum

9. Výzkum, zahrnující studium sbírek, tvoří další primární funkci muzeí. Muzea mohou provádět výzkum ve spolupráci s jinými subjekty. Potenciál muzeí lze plně uplatnit a poskytnout veřejnosti jedině s využitím poznatků z výzkumné práce. Výzkum je pro muzea nanejvýš důležitý, protože umožňuje nahlížet na historii v současném kontextu a muzejní sbírky náležitě interpretovat, představovat a prezentovat.

Komunikace

10. Jinou základní funkcí muzeí je komunikace. Členské státy mají podporovat muzea, aby aktivně interpretovala a šířila poznatky o sbírkách, památkách a lokalitách spadajících do oblasti jejich kompetence a aby pořádala tematicky odpovídající výstavy. Muzea mají být dále vedena, aby využívala všechny komunikační prostředky a stala se aktivním činitelem ve společnosti například pořádáním akcí pro veřejnost, účastí na oborových kulturních aktivitách a dalšími interakcemi s veřejností jak v reálném prostředí, tak v digitální formě.
11. Koncepce komunikace mají brát v potaz otázky integrace, dostupnosti a sociálního začleňování; mají se realizovat ve spolupráci s veřejností včetně těch skupin, které běžně muzea nenavštěvují. Akce pořádané muzeem mají být podporovány a posilovány aktivitami veřejnosti a komunitních skupin.

Vzdělávání

12. K základním funkcím muzeí patří i vzdělávání. Muzea generují poznatky a zprostředkovávají je prostřednictvím svých vzdělávacích a pedagogických programů ve spolupráci s dalšími vzdělávacími institucemi, zejména školami, čímž se podílejí na formálním a neformálním vzdělávání i na celoživotním učení. Vzdělávací programy v muzeích zvyšují znalosti různých skupin návštěvníků v rámci oboru působnosti muzea a jeho sbírek, ale i z občanského života. Pomáhají také budovat povědomí o významu ochrany kulturního dědictví a podporují kreativitu. Muzea mohou také nabízet poznatky a prožitky, umožňující lepší pochopení souvisejících společenských témat.

III. SPOLEČENSKÁ PROBLEMATIKA A MUZEA

Globalizace

13. Globalizace vede k větší mobilitě sbírek, odborníků, návštěvníků i myšlenek, což má na muzea pozitivní i negativní dopady v podobě jejich větší dostupnosti, ale také homogenizace. Členské státy mají podporovat zachování rozmanitosti a identity charakteristické pro muzea a sbírky, aniž by tím utrpěl význam muzeí v globalizovaném světě.

Muzea a jejich vztah k ekonomii a kvalitě života

14. Členské státy mají uznat, že muzea mohou být ekonomickým činitelem ve společnosti a podílet se na výdělečných činnostech. Kromě toho se účastní ekonomiky cestovního ruchu a svými přínosnými projekty zvyšují kvalitu života obcí a regionů, kde se nacházejí. V obecnější rovině mohou také usnadňovat sociální začleňování ohrožených skupin obyvatelstva.
15. Mnohá muzea z vlastního rozhodnutí nebo pod tlakem okolností posilují svou výdělečnou činnost, aby diverzifikovala své zdroje příjmů a zvýšila svou soběstačnost. Není na místě, aby členské státy upřednostňovaly generování příjmů na úkor primárních funkcí muzea. Ačkoli mají tyto primární funkce zásadní význam pro společnost, je třeba přistoupit na fakt, že je nelze vyjadřovat čistě finančními hledisky.

Společenská úloha

16. Je žádoucí, aby členské státy podporovaly společenskou úlohu muzeí, zdůrazněnou v Deklaraci ze Santiaga de Chile z roku 1972. Muzea jsou ve všech zemích stále více považována za klíčový společenský faktor v otázkách sociální integrace a soudržnosti. Mohou tedy pomoci komunitám čelit hlubokým změnám ve společnosti, z nichž některé vedou k narůstající nerovnosti a rozpadu sociálních vazeb.
17. Muzea jsou živoucím veřejným prostorem, který má být k dispozici všem vrstvám společnosti, a tudíž může výrazným způsobem zasáhnout do budování sociálních vazeb a soudržnosti, posilování občanské společnosti a reflexe kolektivní identity. Muzea mají být místem otevřeným pro každého, a proto musí usilovat o fyzickou a kulturní dostupnost pro všechny, včetně skupin se znevýhodněním. Mohou představovat prostor k úvahám a diskusím o historických, sociálních, kulturních a vědeckých otázkách, přitom však také musí prosazovat dodržování lidských práv a rovnosti pohlaví. Členské státy mají vyžadovat, aby muzea plnila všechny tyto role.
18. Tam, kde je v muzejních sbírkách zastoupeno kulturní dědictví domorodých národů, mají členské státy přijmout odpovídající opatření, aby podpořily a usnadnily dialog a budování konstruktivních vztahů mezi takovými muzei a domorodými národy, což umožní správu těchto sbírek a případně-li to v úvahu, i jejich vrácení nebo restituci v souladu s platnými právními předpisy a politickou strategií.

Muzea a informační a komunikační technologie (ICT)

19. Změny, které s sebou nese rozvoj informačních a komunikačních technologií (ICT), nabízejí nové příležitosti pro muzea v oblasti péče o kulturní dědictví, jeho studium, budování a zprostředkování včetně souvisejících poznatků. Členské státy mají podněcovat muzea, aby sdílela a šířila své znalosti, a zajistit, aby měla potřebné prostředky umožňující přístup k těmto technologiím, pokud jsou považovány za nezbytné pro zkvalitňování primárních funkcí muzea.

IV. KONCEPČNÍ OPATŘENÍ

Všeobecná koncepční opatření

20. Stávající mezinárodní nástroje vztahující se ke kulturnímu a přírodnímu dědictví doceňují význam a společenskou úlohu muzeí při ochraně tohoto dědictví, při péči o ně a při jeho zpřístupňování veřejnosti. Členské státy mají v tomto ohledu přijmout odpovídající opatření, aby muzea a sbírky na území v jejich jurisdikci nebo pod jejich kontrolou požívala ochrany a podpory, kterou tyto nástroje skýtají. Členské státy mají rovněž přijmout vhodná opatření k posílení obranyschopnosti muzeí za všech okolností.
21. Členské státy mají zajistit, aby zásady dle příslušných mezinárodních nástrojů byly v muzeích uplatňovány. Muzea se zavazují dodržovat zásady, stanovené v mezinárodních nástrojích na ochranu a podporu hmotného i nehmotného kulturního a přírodního dědictví. Mají rovněž dodržovat zásady dle mezinárodních nástrojů pro boj proti nedovolenému obchodu s kulturními statky a koordinovat své úsilí v těchto záležitostech. Muzea musí také dbát na etické a profesní standardy stanovené odbornou muzejní komunitou. Členské státy mají zajistit, aby muzea vykonávala svou úlohu ve společnosti v souladu s právními a profesními normami platnými na území v jejich jurisdikci.
22. Členské státy mají přijmout takové vládní strategie, aby zajistily ochranu a podporu muzeím umístěným na území v jejich jurisdikci nebo pod jejich kontrolou; mají zajistit podporu a rozvoj těchto institucí v souladu s jejich základními funkcemi a poskytovat jim k tomu nezbytné lidské, materiální a finanční zdroje, které muzea ke svému správnému fungování potřebují.
23. Největší hodnotu muzeí a dědictví, které spravují, tvoří jejich rozmanitost. Pro členské státy z toho plyne požadavek, aby tuto rozmanitost chránily a podporovaly, zároveň však je třeba, aby muzea stavěla na kritériích nejvyšší kvality, definovaných a prosazovaných národní i mezinárodní muzejní komunitou.

Funkční koncepční opatření

24. Apeluje se na členské státy, aby podporovaly aktivní koncepcie ochrany kulturního dědictví, výzkumu, vzdělávání a komunikace, přizpůsobené místnímu sociálnímu a kulturnímu kontextu, čímž umožní muzeím ochraňovat toto dědictví a předávat je budoucím generacím. Z tohoto hlediska se naléhavě doporučuje podporovat spolupráci a snahy o participaci mezi muzei, komunitou, občanskou společností a širokou veřejností.
25. Členské státy mají přijmout odpovídající opatření, aby zajistily, že zpracování sbírkové evidence podle mezinárodních standardů bude v muzeích zřizovaných na území v jejich jurisdikci prioritou. Významnou roli v tomto směru hraje digitalizace muzejních sbírek, nelze ji ovšem považovat za náhradu konzervátorské péče o sbírky.
26. Národní i mezinárodní muzejní sítě stanovují zásady dobré praxe pro fungování muzeí, na jejich ochranu a podporu, zachování a posílení jejich rozmanitosti a společenské úlohy. Tyto osvědčené postupy jsou průběžně aktualizovány, tak aby odrážely inovace v oboru. Široce sdílenou referenci v tomto ohledu představuje Etický kodex muzeí, přijatý Mezinárodní radou muzeí (International Council of Museums – ICOM). Členské státy jsou vyzývány, aby podporovaly přijímání a šíření tohoto etického kodexu i dalších etických kodexů a osvědčených postupů a využívaly je při tvorbě vlastních norem, koncepcí muzejnictví a národní legislativy.
27. Členské státy mají přijmout odpovídající opatření, usnadňující muzeím na území v jejich jurisdikci zaměstnávat kvalifikované pracovníky s požadovanou odborností. Dlouhodobého zajištění efektivity zaměstnanců lze docílit vytvářením adekvátních možností pro další vzdělávání a profesní rozvoj všech muzejních pracovníků.
28. Financování z veřejných i soukromých prostředků a vhodná partnerství přímo ovlivňují efektivitu fungování muzea. Členské státy se mají vynasnažit, aby zajistily pro muzea jasnou perspektivu, přiměřené plánování a financování i harmonickou rovnováhu mezi jednotlivými mechanismy financování; umožní jim tak plnit své poslání ve prospěch společnosti při plném respektování svých základních funkcí.

29. Fungování muzeí ovlivňují také nové technologie a jejich stále silnější prosazování v každodenním životě. Představují značný potenciál pro podporu muzeí po celém světě, zároveň však znamenají potenciální překážku pro osoby i muzea, které k nim nemají přístup, nebo jim chybí znalosti a dovednosti pro jejich efektivní využívání. Členské státy mají usilovat o zajištění přístupu k těmto technologiím pro muzea na území v jejich jurisdikci nebo pod jejich kontrolou.
30. Prvotní účel muzeí spočívá vedle péče o zachování kulturního dědictví v jejich společenské úloze. Důležité předpoklady pro budování trvalého postavení muzeí ve společnosti jsou obsaženy v Doporučení týkajícím se nejučinnějších prostředků, jak zpřístupnit muzea pro všechny, z roku 1960. Členské státy mají usilovat o začlenění těchto zásad do zákonů o muzeích a muzejnictví na území v jejich jurisdikci.
31. K nejučinnějším a nejlépe udržitelným způsobům ochrany a podpory muzeí, jejich rozmanitosti a jejich společenské úlohy patří spolupráce v rámci resortu muzeí a s institucemi v oblasti kultury, kulturního dědictví a vzdělávání. Je proto žádoucí, aby členské státy podporovaly spolupráci a partnerství mezi muzei a institucemi z oblasti kultury a výzkumu na všech úrovních, včetně začleňování muzeí do profesních sítí a asociací, které tuto spolupráci podporují, a do mezinárodních výstav, výměn a mobility sbírek.
32. Pokud jsou sbírky odpovídající definici v odstavci 5 uloženy v institucích jiného než muzejního typu, je na místě zajistit jejich ochranu a podporu v zájmu zachování soudržnosti a komplexní reprezentace kulturní rozmanitosti dědictví v dané zemi. Členské státy jsou vybízeny, aby se podílely na ochraně, výzkumu a propagaci těchto sbírek i na jejich zpřístupňování.
33. Členské státy mají přijmout odpovídající legislativní, technická a finanční opatření, vedoucí k přijetí takových veřejných programů a koncepcí, které umožní převzetí a začlenění těchto doporučení do muzeí nacházejících se na území v jejich jurisdikci.
34. Apeluje se na členské státy, aby podporovaly zavádění inkluzivních koncepcí práce s návštěvníky a přispívaly tak ke zkvalitňování činností a služeb muzeí.
35. Pro zajištění lepší implementace těchto doporučení a zejména pro posílení muzeí a sbírek v rozvojových zemích je žádoucí, aby členské státy podporovaly mezinárodní spolupráci v oblasti zvyšování kvalifikace a odborného vzdělávání jak na bázi dvoustranných a mnohostranných mechanismů, tak prostřednictvím UNESCO.

² Přijatý na mezivládním zasedání odborníků z oboru muzeí a sbírek (kategorie II) v hlavním sídle UNESCO dne 28. května 2015

ⁱⁱ Toto je definice Mezinárodní rady muzeí (International Council of Museums – ICOM), která sjednocuje z mezinárodního hlediska koncept muzea v celé jeho rozmanitosti a s přihlédnutím k jeho proměnám v čase a prostoru. Tato definice popisuje muzeum jako veřejný nebo soukromý neziskový subjekt nebo instituci.

ⁱⁱⁱ Tato definice částečně odpovídá definici Mezinárodní rady muzeí (International Council of Museums – ICOM).

^{iv} Tato definice částečně odpovídá definici v Rámcové úmluvě Rady Evropy o hodnotě kulturního dědictví pro společnost.